

Nr 1

Av herr Hermansson m. fl., om en nordisk kärnvapenfri zon.

(Lika lydande med motion nr 1 i Första kammaren)

Förslag till nordisk kärnvapenfri zon

»Undénplanen har fortfarande aktualitet . . . »
»Kekkonenplanen (har) inte heller avvisats av någon av de nordiska regeringarna . . . »
(Utrikesminister Torsten Nilsson i II kammaren den 5 december 1963.)

Genom det i fjol ingångna provstoppsavtalet mellan Förenta staterna, Sovjetunionen och Storbritannien, till vilket mer än hundratalet stater — däribland Sverige — anslutit sig, har ett viktigt steg till avspänning tagits och faran för luftens och livsmedlens förorening starkt minskat. Som det grundläggande syftet med avtalet anges samtidigt »att snarast möjligt uppnå ett avtal om allmän och fullständig nedrustning under strikt internationell kontroll».

Allt detta är utmärkt, men inte nog. Alla inser och erkänner vikten av att avtalet utvidgas till att även omfatta underjordiska prov, att det ges permanent giltighet, att samtliga stater medverkar i det och att det följes av ett totalt förbud mot framställning och lagring av kärnvapen samt att befintliga lager förstöres.

För att uppnå detta stora mål behövs både ansträngningar och en serie mindre långtgående men förberedande resultat. Som ett av medlen härför såg regeringen redan föregående sommar överenskommelser i syfte att åstadkomma kärnvapenfria regionala zoner samt kärnvapenmakternas garantier för sådana. Redan i samband med att den svenska regeringen underskrev provstoppsavtalet gjorde den genom sin representation vid avrustningskonferensen i Genève en framstöt i syfte att befordra tillkomsten av kärnvapenfria zoner med vederbörliga garantier och underströk dels att detta vore en konsekvens av provstoppsavtalet, dels också att det vore nödvändigt att skyndsamma resultat uppnåddes. Med berömvärd intresse har regeringen också pläderat för kärnvapenfria zoner i Afrika, Latinamerika och annorstädes. Däremot har den visat mindre förståelse för det egna området, i den meningen att den uppställt mer eller mindre preciserade »förbehåll» mot en tillämpning av den s. k. Undénplanen inom den begränsade nordiska regionen i enlighet med den s. k. Kekkonenplanen. Den har i stället

betonat vikten av att större delen av Europa ingår i en kärnvapenfri zon, nödvändigheten av att större villkor ställes på kärnvapenmakterna än garantier för att inte bruka kärnvapen över det nordiska området, oron för att USA är motståndare till en nordisk kärnvapenfri zon och uttryckt farhågor för att Sverige genom medlemskapet i den tänkta zonen förlorar vissa möjligheter att påverka nedrustningsbeslut.

Ett folkpartistiskt motiv för kärnvapenkrig

Från folkpartiets sida framhöll exempelvis herr Ståhl i riksdagen den 5 december 1963 som en invändning mot de kärnvapenfria zonerna att västmakterna endast med kärnvapen anser sig i stånd att framgångsrikt kunna föra det tänkta kriget mellan öst och väst. Den exempellösa cynism som blottas i uttalandet borde ytterligare undergräva motståndet visavi Kekkonenplanen, så mycket mer som en oerhörd fara för ett kärnvapenkrig genom missförstånd fortfarande föreligger.

Vad regeringens »förbehåll» beträffar måste dess krav — antingen större delen av Europa kärnvapenfritt eller ingen del alls — bara förklaras av att den numera mindre räknar med faran för ett kärnvapenkrig i Europa. Denna optimism korresponderar inte med dess iver att åstadkomma kärnvapenfria zoner annorstädes, inte heller med de fantastiska summor den vill sätta in för den svenska krigsmakten. Ätminstone delvis prisger den Undénplanen för tillämpning i Nordeuropa, samtidigt som den i ord bekänner sig till densamma och inte helt stänger dörren för Kekkonenplanen.

Om Centraleuropa kunde indras i en nordisk kärnvapenfri zon vore detta en väldig fördel. Men så länge Västtyskland forcerar sina rustningar, kräver kärnvapen, vägrar ett fredsfördrag och reser krav om gränsrevisioner är den möjligheten stängd. Detta inser naturligtvis också regeringen.

Kekkonenplan om krigsfaran försvinner?

Konsekvensen av regeringens attityd är alltså, att först när alla invändningar uppgetts kan åtgärder för att trygga freden och mänskligt liv i Norden aktualiseras. Alltså när USA uppger sina strategiska planer i den nordiska regionen, när Västtyskland avstår från kraven på kärnvapen och främmande territorier, när avspänningen gått längre, rustningarna pressats tillbaka och krigshotet avlägsnats — först då uppstår möjligheter att ta upp både Undén- och Kekkonenplanen till realistisk prövning! Detta är ett märkligt synsätt.

Enligt vår mening måste förhållandet vara det rakt motsatta. Ju större faran är, ju angelägnare är åtgärder för att begränsa den. Och faran är ohygglig eftersom hälften av jordens befolkning kan fysiskt utrotas inom loppet av få dagar på grund av ett rent misstag. Ju större alltså motståndet är mot åtgärder för att begränsa faran, desto större ansträngningar behövs för att bryta sådant motstånd.

Vi föreställer oss inte att detta motstånd kan brytas med en gång. Danmarks och Norges bindning vid NATO har bundit deras utrikespolitik i så hög grad, att de inte utan svårigheter kan ge sina nationella försvarsintressen den prioritet som skapandet av en nordisk kärnvapenfri zon innebär. Om å andra sidan deras regeringar går in därför, är de nationella, moraliska och psykologiska fakta så tungt vägande att de i längden inte kan bestridas med mer eller mindre formella argument.

Av utrikesministrarnas förklaring i interpellationsdebatten den 5 december 1963 att döma skulle USA:s regering vara motståndare till den geografiska begränsning av kärnvapnens användning som en nordisk kärnvapenfri zon innebär. Måhända delar den brittiska regeringen inte denna för Nordens folk livsfarliga skepsis. Då Sovjetunionens regering redan uttalat sig för den s. k. Kekkoneplanen skulle en svensk aktivitet för en nordisk kärnvapenfri zon vinna ett starkt understöd som kunde bryta ner motståndet.

Det gäller även att hindra tillkomsten av kärnvapen i Norden

Ytterligare en fördel uppnåddes därmed, nämligen att de nordiska staterna inte själva skaffade kärnvapen eller upplät någon del av territoriet för upplagring av sådana.

Det behöver inte tilläggas eller understrykas att genom en sådan aktivitet skulle ett mäktigt bidrag till avspänning och rustningsbegränsning ges. Förhållandet är alltså det rakt motsatta till vad regeringen förutsatt: tillsammans med de övriga nordiska regeringarna skulle dess möjligheter just genom kampen för en kärnvapenfri nordisk zon mångfaldigas när det gäller att verka för internationell avrustning och fred.

Vi föreslår med hänvisning härtill,

att riksdagen, i enlighet med Undénplanen och med Kekkoneplanens konkretisering, understryker värdet av att en nordisk kärnvapenfri zon tillskapas som ett första steg till att begränsa utrymmet för kärnvapnens användning och att jämna vägen till avspänning och avrustning, samt i skrivelse till regeringen hemställer om åtgärder, för att i första hand genom nordiska överläggningar förbereda en samlad nordisk front, i syfte att skydda nordiskt område för användning av kärnvapen och befordra strävanden till internationell avspänning, avrustning och fred.

Stockholm i januari 1964

C.-H. Hermansson

Hilding Hagberg

Gunvor Rydning

Helmer Holmberg